

Żaneta Rachwaniec-Szczecińska

Scenariusz zajęć wychowawczych
w oparciu o film *Przez uszy Ellen*

gdańskie
wydawnictwo
oświatowe

Przez uszy Ellen, reż. Saskia Gubbels, Holandia, 2011, 17 min
Przewidywany czas trwania zajęć: 90 min (w tym projekcja filmu)

Opis filmu

Tytułowa Ellen jest niesłyszącą dziewczynką wychowaną w rodzinie głuchych¹. Ellen właśnie kończy szóstą klasę i stoi przed wyborem szkoły – marzy, by kontynuować edukację w placówce dla osób słyszących. Bohaterka świetnie radzi sobie z językiem migowym, ale porozumiewanie się w języku fonicznym sprawia jej bardzo duże problemy. Film pokazuje trudności dziewczynki na drodze do funkcjonowania w świecie pozbawionym migania. Stanowi również zapis jej dużej determinacji, by poznać rzeczywistość osób słyszących. Obraz ukazuje także różne podejścia do niesłyszenia, które prezentują osoby z najbliższego otoczenia dziewczynki. Historię Ellen spinają jak klamra podwodne ujęcia w basenie, mogące stanowić metaforę dla świata ciszy, w którym żyje dziewczynka.

Potrzebne materiały

- mobilny odtwarzacz muzyki ze słuchawkami (uczniowie mogą korzystać ze swoich telefonów i na nich odtwarzać muzykę, ale muszą posiadać słuchawki)
- zatyczki (stopery do uszu)
- odtwarzacz muzyki z głośnikami
- małe kartki samoprzylepne
- pisaki
- flipchart

Projekcja filmu

Czas trwania: 20 min

Wstęp

Po obejrzeniu filmu, przed dalszą pracą, należy dać uczniom szansę na porozmawianie na temat filmu i wprowadzenie w tematykę. Na początek propozycja, by zrobić to w formie symbolicznej:

Uczniowie siedzą w kole. Każdy z nich ma zadanie, by na karteczce samoprzylepnej narysować prosty symbol życia w świecie ciszy. Następnie za pomocą „rundki” uczniowie prezentują swoje symbole i próbują wyjaśnić, dlaczego właśnie tak metaforycznie wyobrażają sobie świat głuchych. Na koniec karteczki przyklejamy na flipchart z nagłówkiem „Świat ciszy”.

¹ Głusi (to poprawne określenie) stanowią mniejszość językowo-kulturową z własnym językiem (polski-migowy). Mają też swoją kulturę i historię. Z tego powodu niektórzy sugerują nawet pisanie w tym kontekście „Głuchy” wielką literą (www.kulturagluchych.pl/photos/cms/PDF/snapshot_7.pdf).

Na filmie widzieliście kilka scen przedstawiających główną bohaterkę w basenie, pod wodą. Jak wiecie, pod wodą słabo słychać dźwięki, więc ten obraz może stanowić metaforę funkcjonowania osoby niesłyszącej. Waszym zadaniem będzie przez chwilę zastanowić się i na małych karteczkach narysować w prosty, symboliczny sposób, z czym kojarzy Wam się świat osoby głuchej. (W przypadku młodszych grup można np. narysować płatek śniegu i powiedzieć: Zobaczcie, dla mnie świat głuchych jest jak zimowa noc, podczas której w ciszy spadają płatki śniegu. W jednym momencie miliony z nich upadają na ziemię, a nie towarzyszy temu żaden dźwięk).

Po „rundce” nauczyciel może zadać kilka pytań wprowadzających do tematu: *Czy znacie jakąś osobę głuchą? Czy uważacie, że osoby głuche powinny chodzić do szkoły z osobami słyszącymi? Dlaczego?*

Fakty – mity

Wbrew pozorom niesłyszenie to zjawisko bardzo szerokie i różnorodne, wokół którego funkcjonuje wiele mitów. Celem tego ćwiczenia jest wychwycenie nieprawdziwych informacji na temat osób głuchych i zastąpienie ich prawdziwymi.

Nauczyciel dzieli kartkę flipchartu (lub tablicę) na połowę. Na jednej połowie będzie zapisywał odpowiedzi uczniów, drugą na początek zostawia pustą, potem uzupełnia ją informacjami prawdziwymi, faktami.

Zastanówcie się chwilę i powiedzcie mi, co wiecie o osobach głuchych. Zbierzemy sobie Waszą wiedzę na tablicy.

Zakładamy, że pojawią się m.in. takie stwierdzenia:

Głusi tworzą grupę jednorodną.

Fakt:

Biorąc pod uwagę zmienne medyczne i funkcjonalne, można wyróżnić aż 107 podgrup osób z uszkodzonym słuchem. Najbardziej uproszczony podział to: niedosłyszący i głusi.

Nie można mówić „głuchy”, trzeba mówić „niesłyszący” lub „głuchoniemy”.

Fakt:

Określenie „głuchoniemy” jest dla osoby niesłyszącej obraźliwe, gdyż „niemy” zakłada brak umiejętności porozumiewania się, a przecież ich językiem jest język migowy. Głusi (to określenie poprawne, a dla niektórych nawet powód do dumy) stanowią mniejszość językowo-kulturową z własnym językiem (polski-migowy). Mają też swoją kulturę i historię.

Głusi nie mówią.

Fakt:

Głusi zamiast komunikacji fonicznej używają komunikacji wizualno-przestrzennej.

Głusi dobrze komunikują się językiem pisanym.

Fakt:

Głusi mają problemy z przyswajaniem języka polskiego. Muszą uczyć się go długie lata (tak jak osoby słyszące języka obcego), a system edukacji nie jest dostosowany do ich potrzeb. Głusi piszą według gramatyki języka migowego, więc często popełniają błędy językowe. Jeśli widzicie np. wpis na Facebooku osoby z Polski, ale pełen błędów, tak jak gdyby pisał go obcokrajowiec, jest duża szansa, że to wpis osoby głuchej.

Język migowy jest uniwersalny, ogólnoswiatowy.

Fakt:

Języki migowe mają swoje odmiany, tak jak języki foniczne. Migający Polak może porozumieć się z migającym Czechem lepiej niż np. z Duńczykiem, ale to nadal różne języki!

Wszyscy głusi czytają z ruchu warg.

Fakt:

Głusi nie rodzą się ani ze znajomością języka migowego, ani z umiejętnością czytania z ruchu warg. Prawdą jest, że wielu z nich to potrafi i pomaga im to w komunikacji, ale muszą być spełnione sprzyjające warunki, np.: osoba musi mówić powoli i wyraźnie, całymi zdaniami. Odczytanie mowy z ruchu warg utrudniają m.in.: wąsy, broda, spierzchnięte usta, zepsute zęby. To naprawdę trudna sztuka!

Niektórzy głusi nie chcą słyszeć.

Fakt:

Mimo że nam może wydawać się to niewiarygodne, część głuchych jest dumnych z tego, jacy są, i rezygnuje np. z wszczęcia implantu (wymaga naruszenia czaszki), a nawet z noszenia aparatu słuchowego.

Osoba głucha przebywająca wśród słyszących nauczy się mówić, wystarczy chcieć.

Fakt:

Samo przebywanie wśród słyszących nie daje pewności przyswojenia mowy. Konieczna jest indywidualna praca specjalistów z taką osobą nakierowana na wzbogacanie słownictwa i wyposażanie w inne kompetencje językowe. Efekt tej pracy bywa jednak różny. Część głuchych nie nauczy się mowy nigdy.

Jeśli powyższe sformułowania nie padną ze strony klasy, na koniec przywołuje je i objaśnia sam nauczyciel, tak by uczniowie nabyli wiedzę na temat osób głuchych.

Świat ciszy

Nauczyciel może wybrać jedną lub obie (w zależności od ilości czasu i preferencji) wersje ćwiczenia:

Wersja 1

Uczniowie dobierają się w pary. Jeden z uczniów w parze ma słuchawki z muzyką, drugi nie. Muzyka musi być na tyle cicho, by nie była słyszana przez osobę bez słuchawek. Zadaniem uczniów jest zatańczyć z osobą z parą. Potem następuje zamiana ról.

Wersja 2

Uczniowie dobierają się w pary. Jeden z uczniów w parze ma w uszach zatyczki, drugi opowiada mu jakąś historię. Potem następuje zamiana ról.

Dyskusja:

Doświadczyliście przed chwilą matego wycinka trudności, na które napotykają osoby głuche. Jak się czuliście w każdej z ról? Co było trudne? Jakie problemy napotykanne przez osoby niesłyszące zostały pokazane w filmie? (Można naprowadzić uczniów na takie zagadnienia: gapiący się ludzie, brak możliwości stwierdzenia, co mówią osoby za mną, mówienie przez ludzi słyszających za dużo i jednocześnie, scena w sklepie). Jakie znaki i sposoby komunikowania się niesłyszących zostały ukazane w filmie?

Muzyka a emocje

Ponownie nauczyciel może przeprowadzić to ćwiczenie w dwóch wersjach:

Wersja 1

Nauczyciel odtwarza uczniom muzykę filmową bez obrazu.

Waszym zadaniem będzie napisać na kartkach jakie emocje i obrazy pojawiają się kiedy słyszycie tę muzykę, z czym ona się wiąże?

Propozycje utworów:

Władca Pierścieni, reż. Peter Jackson, *Psychoza*, reż. Alfred Hitchcock (scena pod prysznicem), *Rocky III*, reż. Sylvester Stallone (*Eye of the Tiger*), *Marzyciel*, reż. Marc Forster, *Źródło*, reż. Darren Aronofsky, motyw przewodni serii filmów o Jamesie Bondzie, *Amelia*, reż. Jean-Pierre Jeunet, *Gwiezdne wojny*, reż. George Lucas (marsz imperialny), *Braveheart*, reż. Mel Gibson.

Po odsłuchaniu utworów rozmowa o emocjach, obrazach.

Jakie emocje pojawiły się u Was podczas słuchania utworów? Czy znacie filmy, którym towarzyszyła ta muzyka? Jeśli tak, to czy automatycznie pojawiły się w Waszych głowach sceny z filmów? A może inne obrazy? Jakież?

A może pamiętacie jakiś dźwięk ze swojego życia/dzieciństwa? Jakiś utwór, który kojarzy się z miłym wspomnieniem?

Ćwiczenie ma być wstępem do moderowanej przez nauczyciela dyskusji na temat tego, jak wiele emocji i wspomnień w życiu osób słyszających wiąże się z dźwiękami.

Wersja 2

Ćwiczenie może też polegać na odtworzeniu ścieżki dźwiękowej, ale w połączeniu z obrazem z zupełnie innego filmu, i porozmawianiu o wrażeniach, jakie taki zabieg wywołuje. Owocem ma być refleksja dotycząca tego, jak nierozdzielnie niektóre dźwięki wiążą się z obrazem i emocjami, oraz dyskusja o trudnościach, które może mieć w związku z tym osoba głucha.

Runda końcowa

Należy poprosić, aby uczniowie krótko powiedzieli, co im najbardziej zapadło w pamięć z lekcji, z czym wychodzą.

Podczas tych dwóch godzin zastanawialiśmy się i doświadczaliśmy tego, co to znaczy być głuchym. Zastanówcie się chwilę i podzielcie się z innymi swoimi refleksjami. Z czym wyjdziecie z dzisiejszych zajęć? Co najbardziej zapadło Wam w pamięć?

Zagadnienia dodatkowe – pytania do dyskusji z klasą, pogłębiające tematykę zajęć

- Jakie podejście do wyboru szkoły przez Ellen ma jej rodzina (tu znaczące jest to, że niesłyszący sugerują szkołę dla niesłyszących; słyszący dziadkowie próbują skłaniać Ellen do mówienia), na jakie plusy i minusy wskazują, jaka jest motywacja samej Ellen?
- Na zajęciach padło stwierdzenie, że niektórzy głusi nigdy nie nauczą się języka fonicznego. Czy zatem powinni chodzić do szkół z dziećmi słyszącymi? Jakie jest Wasze zdanie?

Należy tu jednak podkreślić nie tylko zalety – uczniowie z pewnością będą chcieli pokazać tolerancję i empatię – ale także wady takiego rozwiązania. Pomocny do prowadzenia dyskusji może być artykuł: <http://www.edukacja.edux.pl/p-18503-integracja-spoleczna-osob-z-uszkodzonym.php>. Należy go jednak traktować jako zdanie autorki, nie zaś ogólnie obowiązujące stanowisko. Ma on jedynie pokazać inny punkt widzenia.

- Niektórzy głusi rodzice nie wyrażają zgody na to, by ich głuchym dzieciom wszczepiono implant, który mógłby umożliwić słyszenie. Co o tym myślicie?

Pomocny na zakończenie dyskusji (gdyby pojawiały się komunikaty „to egoizm” itp.) może okazać się film i zapiski ze strony: <http://haloziemiam.pl/jestesmy-glusi/>.

Przykładowe filmy fabularne związane z zagadnieniem:

Dzieci gorszego Boga, Rozumiemy się bez słów, Koe no Katachi, Wonderstruck, Ciche miejsce, The Silent Child.